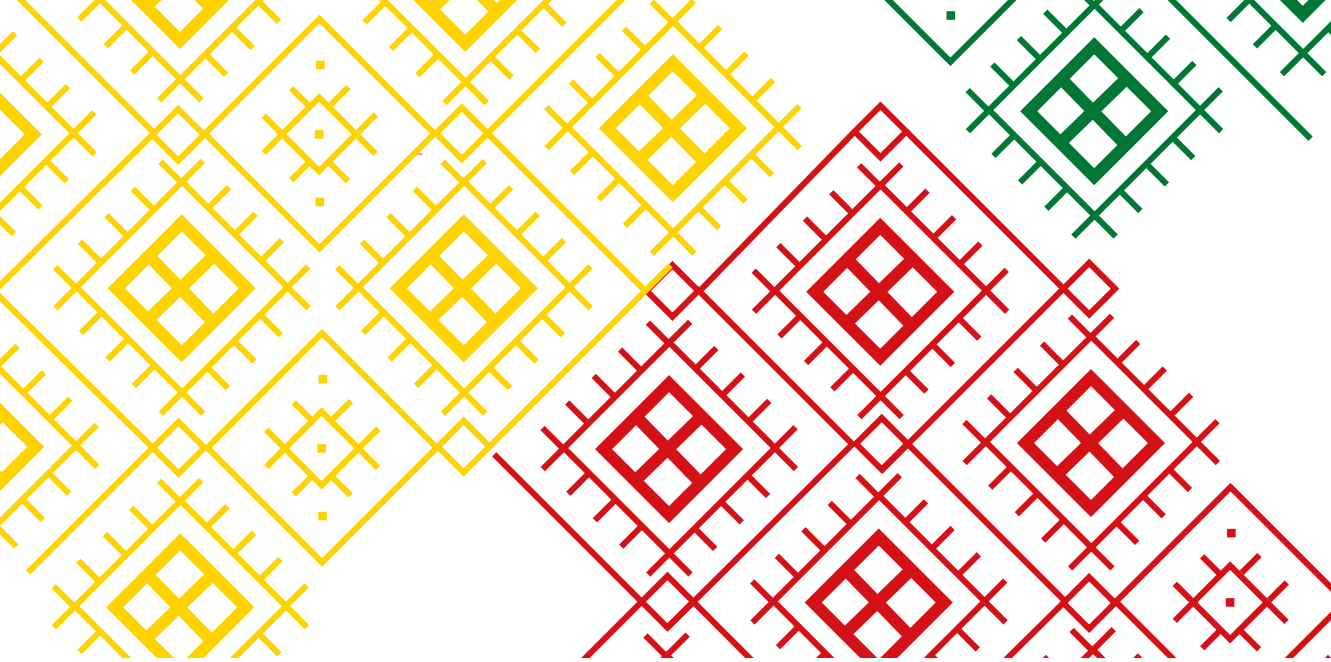

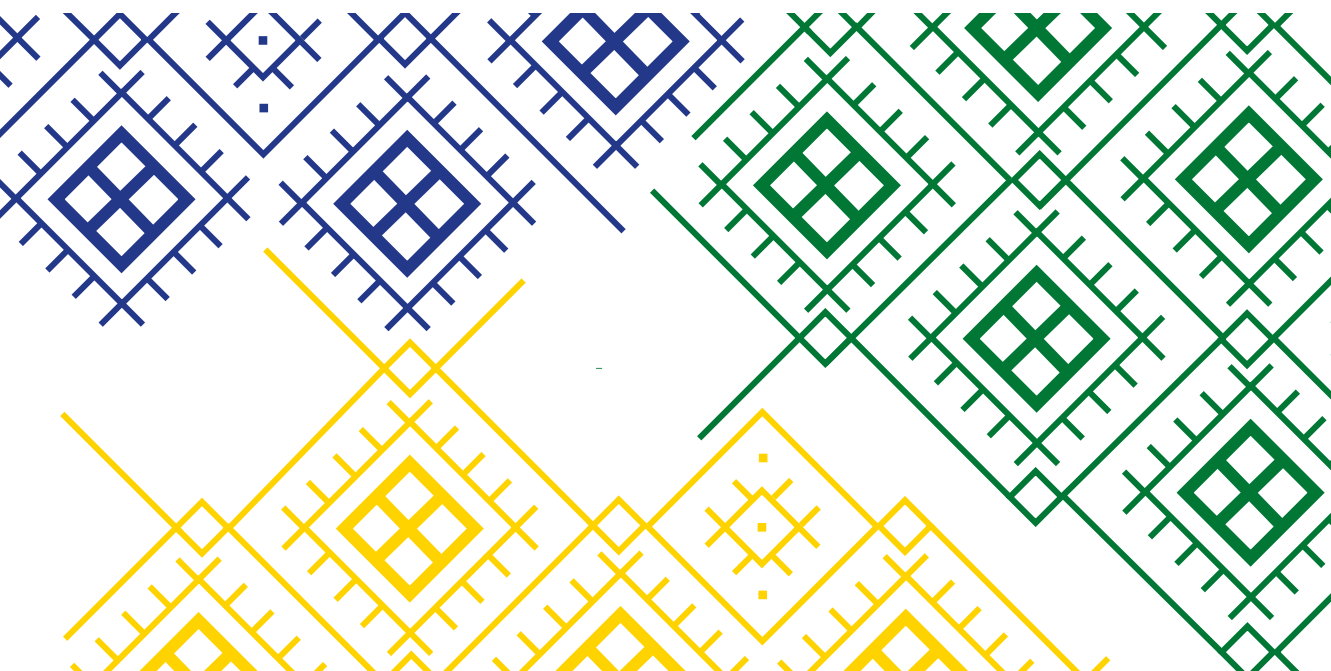
Dutkansearvi diedâlaš áigečála

vol 9 ♦ no 2 ♦ 2025

Tutkâmseervi
tiedâlâš äigičaalâ

Tu'tkķeemsie'br tiõdlaž
äi'ğğpââ'jllõstt

 Dutkansearvi

Dutkansearvvi diedalaš áigečála
vol 9 ♦ no 2 ♦ 2025

Special issue
Gender in Saami Knowledge Production

Guest editors
Ilona Kivinen
Marko Jousté

Publisher
Sámi Language and Culture Research Association

ISSN 2489-7930

Sohkabeali váikkuhus adjektiivvaid geavaheapmái Guovdageainnus 1900-logu álggus: Guovtti idioleavtta veardádallan

Ilona Kivinen
Helssega universiteahhta

Abstrákta

Dát artihkal giedahallá guovtti guovdageaidnulaš olbmo, Elen Ucce ja Isak Eira, adjektiivvaid geavaheami 1900-logu álggus. Adjektiivvaid geavaheapmi lea analyserejuvvon sihke semánttalaččat, morfologalaččat ja syntávssalaččat. Hálli-guokta adjektiivvaid geavahanerohusat leat guorahallojuvvon sosiolingvisttalaš geahčastagas. Artihkkalis suokkardallo, mo sohkabealli sáhtta váikkuhit adjektiivvaid geavaheapmái. Ucce ja Eira geavaheaba sullii seamma ollu iešguđet adjektiivvaid, muhto adjektiivvaid geavaheamis lea maid vejolaš áicat erohusaid. Go mii geahččat semánttalaš geahčastagas, de Ucce ja Eira geavaheaba sierra adjektiivvaid olbmuid ja áššiid govvidettiin. Ucce govvida olbmuid olgguldas hámi, Eira fas olbmuid luonddu. Morfologalaččat fas Ucce orru geavaheamen eanet innovatiiva adjektiivahámiid dego suorggádusaid ja Eira geavaha vuodđoadjektiivvaid. Dát guovtti idioleavtta dutkan addá saji viidásut sohkabeliid giellageavahandutkamiidda sámi sosiolingvistihka suorggis.

Čoavddasánit:

historjáláš sosiolingvistihkka, adjektiivvat, sohkabealli, idiolekta

Láidehus

Ovddit dutkamuš

Dán dutkamuša ulbmil lea dutkat guovtti guovdageaidnulaš olbmo adjektiivvaid geavaheami. Dutkkan sudno geavahan adjektiivvaid semánttalaččat, morfologalaččat ja syntávssalaččat. Veardádalán hálli guoktá adjektiivageavaheami erohusaid ja smiehtan, livččiigo vejolaš árvalit dáid erohusaid laktásit sohkaheallái. Materiálan geavahan J. K. Qvigstada čoaggin folkloremateriála *Lappiske eventyr og sagn 2* (1928), mas lean váldán guovtti olbmo, Elen Ucce ja Isak Eira, mitalusaid. Dutkkan, mo soai geavaheaba adjektiivvaid ja makkár earuhusat sudno adjektiivvaid geavahanvugiin leat.

Sohkahealli lea sámedutkamis muhtun veardde guorahallojuvvon. Kultuvrra bealde Vuokko Hirvonen (1999) lea dutkan nissongirječálliid ja fas Ritva Kylli (2012) nissoniid oskku. Girjjálašvuodas nissonat leat váldojuvvon álo mielde dutkamuššii, go sii leat leamaš aktiiva čállit. Dan fuomáša maid ođđa girjjálašvuoda dutkamušas (omd. Ahvenjärvi 2015).

Sámegiella lea ain oalle unnán dutkojuvvon sosiolingvisttalaš geahčastagas. Luobbal Sámmol Sámmol Ánde (Ánte Aikio) ja earát (2015) leat govvidan davvisámegiela almmolaš sosiolingvisttalaš dili. Markus Juutinen (2023) lea dutkan nuortalašgiela giellakontávttaid ja Sierge Rasmus (2016; 2022) fas davvisámegiela Finnmárkku nuortasuopmana variašuvnna ja kodamolsuma. Sámi adjektiivvaid dutkamušat lea maid leamaš unnán ja guoskan eanemusat adjektiivasystema álgovuđđui (omd. Nielsen 1933; Atányi 1943; Rießler 2016; Rauhala 2018). Sohkahealli váikkuhus sámegiela geavaheapmái lea ain dutkkakeahtá (gč. goit Rasmus 2024), váikko almmolaš gielladutkamušas das leamaš dehálaš rolla jo 1970-logu rájes.

Sohkahealli ja giella

Sohkahealli váikkuhus giela geavaheapmái lea dávjá ságastallojuvvon sosiolingvistihkas (omd. Lakoff 1973; Eckert 1998; Milroy ja Gordon 2003). Orru, ahte sohkahealli váikkuhus gillii molsašuddá servodagas, áigodagas ja agis nubbái (Milroy ja Gordon 2003, 107–108). Sohkahealli erohusat sáhttet gávdnot jietnadeamis (omd. Milroy ja Gordon 2003, 100–103), sániid válljemis (Freeman ja McElhinny 2005) ja maid giela válljemis (Milroy ja Gordon 2003, 105–106).

Lakoff (1973) lea navdán ahte nissoniid giella earrána albmáid gielas; sis lea dihtolágan sátnevuorká (dihtolágan govvideaddji sániiguin) ja hállandoaimmat (dego imaštallan) ja eahpesihkkarvuoda čájeheapmi (“dát leage várra buorre, amma nu?”) (Tainio 2001, 31). Lakoffa tesa lea dutkojuvvon iešguđet guovlluin (omd. Hakulinen 1987) ja lea fuomášuvvon, ahte dat ii doala deaivása. Dat lea goit movttiidahtán vuodđudit teoriija nissoniid ja albmáid kultuvrrain ja das ahte giella speadjalastá nissoniid ja albmáid kultuvrralaš earuhusaid (Malz ja Broker 1982), man ovdamearkka dihte Liisa Tainio (2001) lea guorahallan nákkosgirjjistis.

Dán dutkamušas lea leksikologijias dehálaš rolla. Lakoffa (1973, 49, 51) mielas nissoniidda lea mihtilmas govvidit áššiid dihtolágan sániiguin, ja dan vuodul sáhtášii navdit nissoniid geavahit eambo adjektiivvaid go albmáid. Freeman ja McElhinny (2005) leaba dutkan enjelasgiela leksikologijia ja dan, mo sániid válljen váikkuha sohkahealliide dahje dasto nuppi láhkai, mo nissonat ja albmát lávejit válljet sániid. Dán dutkamušas maid geahčan,

makkár sániid hálli guoktá välljeba ja makkár semánttalaš erohusaid sáhhtá daid vuodul hállama birra fuomášit.

Sohkabealli sámegiela dutkamušas lea illá guorahallojuvvon. Varraseamos dutkamuš lea goit vehážiid mielde váldigoahtán vuhtii maid sohkabealli go Rasmus (2024) lea guorahallan suopmandutkamušastis sohkabealli váikkuhusa dihto hállangiela vearbahámiid dohkkeheapmái.

Dát dutkamuš joatká sámegiel idioleavttaid dutkanárbevieru; Rasmus (2016) lea dutkan Jovn' Ásllaha giela vearbaid pro gradu -barggustis, Markus Juutinen (2019) fas guovtti albmá giellahámi nuortalašgiela ja mearrasámegiela gaskkas, ja Jousté, Juutinen ja Koponen (2020) nuortalaš Näskk Moshnikoffa leu'ddaid idioleavtta. Ida Toivonen (2007) lea dutkan anárašgiela vearbaparadigmaid variašuvnna golmma hálli gaskkas. Dát dutkamuš lea vuosttas, mii guorahallá adjektiivvaid geavaheami sohkabeliid gaskkas, muhto nu mo earát, dutkkan mikrovariašuvnna; idioleavttaid. Dát dasto doaibmáge vuolggasadjin viidásut sohkabeliide guoskevaš dutkamušaide.

Dán dutkamuša ulbmil

Dán artihkkalis dutkkan Ucce ja Eira geavahan adjektiivvaid semánttalaš, morfologalaš ja syntávssalaš geahčastagas. Dutkančuolmmat leat čuovvovaččat:

1. Makkár adjektiivvaid Ucce ja Eira geavaheaba ja mo dat earuhit guhtet guoimmisteaskka semánttalaččat?
2. Makkár hámiid ja deadjektivála suorggádusaid soai geavaheaba? Geavahago Eira eanet deadjektivála vearbaid go Ucce?
3. Leatgo adjektiivvat dábálaččabut attributhtan vai predikatiivan? Leatgo hálliid gaskkas earuhusat?
4. Spiehkastagat: makkár hámit leat välljejuvvon attributhta- ja predikatiivasadjái? Mo sáhhtá čilget adjektiivahámiid eahpenjuolggaduslaš geavaheami?

Osiid intuitiivvalaš hypotesat leat, ahte albmát geavahivčče unnit adjektiivvaid go nissonat. Soaittäšii árvalit, ahte maid semantihkalaččat adjektiivvaid geavaheamis livčče earuhusat, dego ovddit dutkit leat iešguđet gielain fuomášan.

Dego dutkančuolmmain sáhhtá fuomášit, guorahalan maid adjektiivvaid eahpedábálaš geavaheami, mii máksá ahte adjektiivvaid attributhta- ja predikatiivahámit leat geavahuvvon eahpedábálaččat. Lean čállán ovdamearkkaid Qvigstada čállinvuogi mielde, muhto teavstta siste geavahan dálá girjegiela hámiid. Glossen ovdamearkkaid Leipzig glossennjuolggadusaid mielde, oanádusaid čilgehusat leat artihkkala loahpas.

Dát dutkamuš vuodđuduvvá Ucce ja Eira materiálii ja analiisa lea mealgat teoriijafriiddja, mii lea mihtilmas dán lágan kvalitatiiva, materiálii vuodđuduvvi dutkamušaide (gč. Luodonpää-Manni ja Ojutkangas 2020). Morfosyntávssalaš spiehkastagaid dutkan vuodđuduvvá dálá girjegiela normerenvugiide, mat bohtet jo Nielsena (1926, 87–95) ja Nickela giellaoahpain (1994). Attributhta- ja predikatiivahámit leat maid merkejuvvon sátnegirjiide (omd. satni.org). In goit árvvoštala, leatgo hálliid hámit riekta vai boastut, muhto geahččalan áddet, manin dakkár hámit leat välljejuvvon.

Sosiolingvisttalaš dutkamušain lea fuomášuvvon, ahte nissonat geavahit sátnehámiid, mat leat lagabus normerejuvvon giela dahje dain lea alit prestiša go albmáid geavahan hámiin (Trudgill 1983a, 161). Rasmus (2024) lea maid dutkamušastis fuomášan, ahte nissonat eai

dohkke hámiid mat leat normerejuvvon giela vuostá seamma hearkkit go albmát. Váikko 1900-logu álggus sámegiella ii lean vel normerejuvvon, ledje hálliid giellaáddejumis sihkkarit muhtun norpmat, mo galggašii sámastit. Dákkár giellačájánasat dego Qvigstad *Lappiske eventyr og sagn* leat leamaš vuodđun maŋit giellaoahpaide, omd. Nielsena *Lærobok i Lappisk* (1926) ja Nickela *Samisk grammatikk* (1994).

Materiála

J. K. Qvigstad *Lappiske Eventyr og Sagn* (1927–29) lea njealjeoasat girjeráidu, mas lea folkloremateriála miehtá davvisámi hállanguovllu; Várjjagis gitta Lyngenii ja julevsámegiela hállanguvlui Nordlándii. Materiálas leat álbmotmáidnasat, mat leat juhkkojuvvon fáttáid mielde. Vuos bohtet máidnasat, maŋimussan albma eallima dábit ja ipmašat. Materiála lea čoggojuvvon 1800-logu loahpas ja 1900-logu álggus.

Qvigstad materiála lea dutkojuvvon kultursuorggis eanet go gielladutkamušas. Thomas DuBois (2023) lea dutkan ipmašiid ja noaidegoansttaid muitalusain ja son lea geavahan Qvigstad materiála diehtoaddiid ságaid dutkamuš vuodđun. Son čujuha maid Eira ja Ucce muitalan vásáhusaide.

Olles ráiddus leat oktiibuot badjel čuođi diehtoaddi, main dušše 13 nissona (Hirvonen 2018, 71). Dan dihte ii livčče jierbmáid veardádallat olles materiála sohkaбелиid dáfus ja danin lean válljen dušše guokte diehtoaddi dán dutkamii. *Lappiske eventyr og Sagn* -girjeráiddu nuppi oasis lea materiála Finnmárkkus ja Romssa guovllus. Dán artiikkalii lean válljen guokte olbmo, geat leaba Guovdageainnus eret ja leaba muitalan eanemusat dán materiálas. Nubbi lea Elen Ucce, guhte lea muitalan 41 muitalusa, ja nubbi fas Isak Eira, guhte lea muitalan 21 muitalusa. Váikko muitalusaid logut earránit, iešguđetlágan adjektiivvaid lohku lea sullii seammá, badjel guhttalogi. Lean rehkenastán dáidda loguide sihke adjektiivvaid ja deadjektivála sániid: advearbbaid, vearbbaidda ja substantiivvaid.

Seamma ollu muitalusaid lea Guovdageainnus muitalan maid Per Andersen Bær, muhto dása lean válljen goit Eira. Ucce lassin leat dušše guokte nissona Guovdageainnus, ja soai leaba unnán muitalan. Ucce lea olles ráiddu eanemusat muitalan nissonolmmoš.

Dát materiála ii leat oažžumis eará go čállon hámis ja dan dihte gáldokritihkka livččii dehálaš, muhto sániid albma geavahanvuogi lea veadjemeahttun dárkkistit go báttit váilot. Teakstahámiin mii berret váldit vuhtii vejolašvuodaid, ahte teavsttain leat čállinmeahtáhusat dahje dat leat čállojuvvon hámiin, mat leat vurdojuvvon, eaige hállojuvvon. Qvigstad ii leat čállán dáid teavsttaid fonologalaččat dárkkilit muhto čuovvu Konrad Nielsena čállinvuogi. Qvigstad lea goit heivehan dan muhtun veardde suopmaniid mielde; ovdamearkka dihte Guovdageainnu suopmanis eai leat â ja a earuhuvvon go fas Kárášjoga ja Várjjaga suopmanis earuhus lea merkejuvvon.

Analysa

Sosiolingvísttalaš duogášfáktorat

“Whenever we speak we cannot avoid giving our listener clues about our origins and the sort of person we are.” (Trudgill 1983b, 14)

Ná dadjá Peter Trudgill girjjistis Sociolinguistics. Dán dutkamuššii lean válljen guokte olbmo, geaid duogážat leat nu lahka nubbi nuppi go vejolaš. Soai goabbáge leaba eallán seamma áigge. Ucce lea riegiádan 1902 ja Eira 1891. Soai leaba badjeolbmot ja eallán Guovdageainnu guovllus. Dáiguin dieđuiquin sudno áidna erohus lea sohkahealli.

1900-logu álggus sápmelaš nissoniin lea leamaš earálágan sosiála eallinbiras go albmáin, go nissoniid barggut leamaš earáláganat albmáid ektui. Goadis lea leamaš nissoniid sajít ja albmáid sajít, ja maid árbevirolaš osku leamaš earálágan nissoniin go albmáin (Kylli 2012). Nissoniid ja albmáid iešguđet rollat sáhttet váikkuhit sihke giela geavahepmái (Swann 1992, 33) ja dán dáhpáhusas maid dasa, makkár muitalusaid sii muitalit. Ucce ja Eira dáfus ii lea leamaš álki áicat goit čielga earuhusaid sudno muitalusaid gaskkas.

Elen Jonsdatter Ucce, badjeolmmoš guhte lei riegiádan 1902. Son lea muitalan 41 muitalusa: 30,1, 40, 42, 48, 49, 54, 69,1, 85,2, 86, 89,2–4, 95,3–6, 96,3, 99,1, 110,1, 117,1, 121,2, 123, 124,2,3, 126, 134,5, 138,1, 142,2, 145, 147, 148,2, 150,9–11, 152,4, 153,5, 155,2, 157,4, 182,1, 193,2. (Q2)

Isak Isaksen Eira lei badjeolmmái guhte lei riegiádan 1891. Son lea muitalan 21 muitalusa: 50, 58, 69,4, 73, 81,1, 88, 95,1,2,7, 120, 121,1, 138,2, 148,1, 150,12, 152,2, 156,4, 191, 192, 193,4,5 (Q2).

Dábáleamos adjektiivat

Ucce dábáleamos adjektiivat leat vuodđoadjektiivat, main lea maid vuostegeažit. Dábáleamos adjektiivat leat *stuoris* (32 geardde), *boaris* (25), *guhkki* (19) ja *buorre* (13). Daid vuostegeažit *unni*, *nuorra/ođas*, *oanehaš* leat unnán geavahuvvon, baicce *bahá*, mii lea geavahuvvon 11 geardde (diagramma 1).

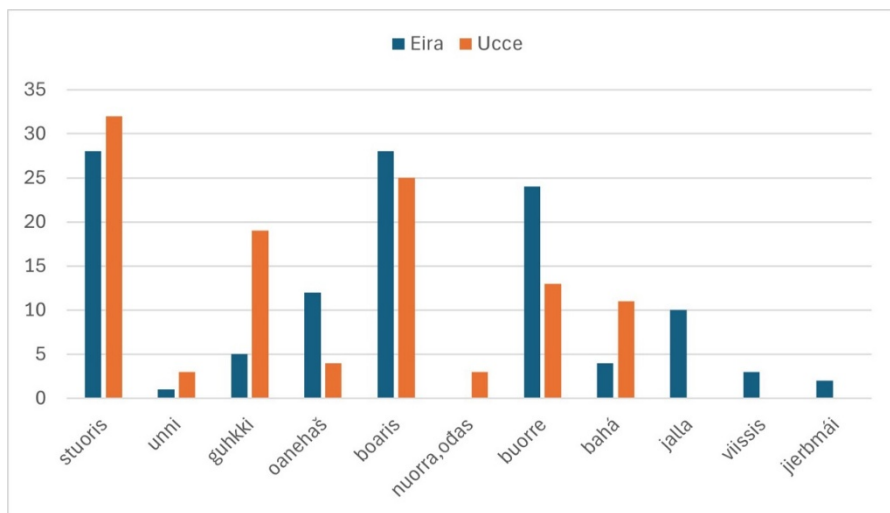

Diagramma 1. Dábáleamos Eira ja Ucce geavahan adjektiivat ja daid vuostegeažit. Diagramma lea dahkan Berit-Ellen Juuso.

Dábálemos adjektiivva lea *stuoris* ja dan vuostegeahči *unni* gávdno dušše 3 geardde. Eanemusat *stuoris* lea geavahuvvon attribuhttan *stuorra*, 27 geardde. Go Ucce hállá unnivuoda birra, son geavaha dábálaččat adjektiivva *unni*, oktii *smávis*, muhto ii oktiige *uhcci*. Lešgo sivva su sohkanamas, mii lea Uhcci dálá čállinvuogi mielde? Lea goit dehálaš fuomášit ahte *unni* lea Guovdageainnus muđuige dábálat, *uhcci* fas lea Finnmárkku nuortasuopmaniin geavahuvvon (Kivinen 2022). Goit Qvigstad materiálas muhtun diehtoaddit geavahit buot golbma sáni mitalusaineaset (Kivinen, ibid.).

Isak Eira dábálemos adjektiivvat leat *stuoris* (28 + nama ovddas 30), *boaris* (28), *buorre* (24), *oanehaš* (12) ja *jalla* (10). Daid vuostegeažit leat hárve geavahuvvon. *Unni* lea geavahuvvon dušše oktii, muhto nama oktavuodas (*Unna-Lásseš*) 77 geardde. Sáni *nuorra* ja *ođas* eai leat oktiige geavahuvvon. Sáni *bahá* gávdno njelljii. *Guhkki* gávdno vihttii. *Viissis* gávdno golbmii ja *jierbmái* guktii (Diagramma 1).

Dábálaččat adjektiivvat *stuoris*, *guhkki* ja *boaris* leat nu gohčoduvvon dovdomearkkahis, neutrála sáni (Lyons 1977, 276), ja dat leat geavahuvvon omd. gažaldagain, *man stuoris/guhkki/boaris son lea?* Jos mii jearrat *man unni/oanehaš/nuorra* son lea, de mii jo diehtit, ahte son lea unni, oanehaš dahje nuorra. Dán dáfus leage oalle miellagiddevaš, ahte Eira sániin dovdomearkkalaš sáni *oanehaš* lea dábálat go dan vuostegeahči *guhkki*. Fas Ucce mitalusain vuostegeažit čuvvot vuordamušaid; dovdomearkkahis adjektiivvat leat dábálaččabut go daid vuostegeažit.

Ovddalgihtii gádden, ahte albmát geavahivčče unnibut adjektiivvaid go nissonat. Dán guoktása gaskkas ii goit oidno earuhus dan dáfus. Guktot geavaheaba adjektiivvaid sullii seamma veardde. Lean váldán vuhtii, ahte Eira geavaha sániid *stuoris* ja *unni* namaiguin, go son mitala Stuorra-Lásse ja Unna-Lásseža birra. Danin lean váldán materiálastan sierra daid namahusaid vai mii oažžut dárkilut gova Ucce ja Eira geavahan adjektiivvain, daid meriin ja kvalitehtain.

Adjektiivvat ja advearbbat

Adjektiivvain sáhtá hábmet vuohkeadvearbbaid mealgat njuolggaduslaččat, muhto leat goit maid advearbbat, mat eai leat njuolggaduslaččat adjektiivvain suorggiduvvon iige álo sáhte oba dadjatge, leatgo advearbbat hábmejuvvon adjektiivamáddagis vai eai. Dákkár lea ábálaš earenomážit vuodđoadjektiivvain dego *guhkki* ja *buorre*. Sáni *buorre* advearba lea *buress* ja dan Ucce geavaha vihttii ja Eira fas njelljii.

Ucce adjektiivvain lea *guhkki* dábálat go *oanehaš*, muhto Eira adjektiivvain dilli lea nuppegežiid, váikko *guhkki* lea dovdomearkkaheapme ja *oanehaš* dovdomearkkalaš (Lyons 1977, 267, gč. maid Hakanen 1973, 38–39). Adjektiivva *guhkki* lea dainna lágiin earálágan go *boaris* dahje *stuoris*, go das suorggiduvvon advearbbat leat eambbo geavahuvvon go ieš adjektiivva. Eira geavaha áigái čujuheaddji advearbbaid *guhká* (guktii) (1) ja komparatiivva *guhkit* (oktii). Ucce fas geavaha sihke áigái ja báikái čujuheaddji advearbbaid *guhká* (8 geardde), *guhkás* (guktii), *guhkin* (golbmii) ja *guhkelii* (guktii) (2–5).

Áigái čujuheaddji advearbbat:

(1) *ja son ozai hui gukka dan gædgi* (Q2: 73, Eira)
ja son ohcat.PST.3SG hui guhkki.ADV dat.ACC geadgi.ACC

(2) *De manaiga soai gukka* (Q2: 42, Ucce)
de mannat.PST.3DU soai guhkki.ADV

Báikái čujuheaddji advearbbat:

(3) *Si orru dar'fegoadis **guk'kin** eret olbmui.* (Q2: 42, Ucce)
 sii orrut.PST.3PL darfe-goahti.LOC guhkki.ADV eret olmmoš.PL.LOC

(4) *ja ruottai hui **gukkas*** (Q2: 42, Ucce)
 ja ruohttat.PST.3SG hui guhkki.ADV

(5) *ja bal'kesti vel miha **guk'keli*** (Q2: 150, 10 Ucce)
 ja bálkestit.PST.3SG vel miha guhkki.ADV

Dáid lassin Eira lea geavahan adjektiivamáddagis *guhkki* suorggiduvvon vearbba *guhkahit* (6). Vearbbaid guorahalan dárkileappot maŋŋelis.

(6) *Olbmud al'ge **gukkahit*** (Q2: 58, Eira)
 olmmoš.PL álgit.PST.3PL guhkahit.INF

Semantihkka

Mii fuomášit, ahte dábálemos adjektiivvat leat sullii seammát sihke Ucces ja Eiras (tabealla 1). Fuomášahti goit lea, ahte sátni *jalla* dihtto Eira ságain dávjá go fas Ucce ii geavat dan oktiige. Dat orru laktáseamen dihto earuhussii, mii lea Ucce ja Eira hállanvugiid gaskkas: Ucce govvida olbmuid olgguldas hámiid (7–8), Eira fas sin luonddu (9–11).

(7) *gonagasbar'dni lii'kui dasa sagga, go dat lei nu **fiinis***
 gonagas-bárdni liikot.PST.3SG dat.ILL sakka go dat leat.PST.3SG nu fiinnis.NOM
*ja **čabbat** ja sii'vui oaidnit.* (Q2: 30,1 Ucce)
 ja čáppat.NOM ja siivui.NOM oaidnit.INF

(8) *ja nub'bi lei vil'ges-varat, suoibma-sojot **gavvar-is***
 ja nubbi leat.PST.3SG vielgat.ATTR-varat.NOM suoibmá-sojut.NOM gávvár-ATTR
*njunat ja vil'ges-alit čalmit ja alit **gak'ti***
 njunát.NOM ja vielgat.ATTR-alit.NOM čalbmi.PL.NOM ja alit.NOM gákti.NOM
*al'de ja hui **gæm'pa*** (Q2: 124, 2 Ucce)
 alde ja hui geampa.NOM

(9) *De bođi muttom **jalla-s** bar'dni* (Q2: 73 Eira)
 De boahtit.PST.3SG muhtun jalla-ATTR bárdni.NOM

(10) *son lei nu **gavvil** ja nu **šluogas** sar'dnot* (Q2: 50 Eira)
 son leat.PST.3SG nu gávvil.NOM ja nu šluogás.NOM sárdnut.INF

(11) *De li ok'ta **boares-lagan** viisis, **jier'bma-s***
 De leat.PST.3SG okta.NOM boaris.ATTR-lágán.NOM viissis.ATTR jierbmái-ATTR
sabmelaš, mi lei vuoggji-me Bos'so-gop'pai.
 sápmelaš.NOM mii leat.PST.3SG vuodjit-ACT.ESS Bosso-gohppi.ILL
gukke-s raidoin (Q2: 152, 2 Eira)
 guhkki-ATTR ráidu.COM

Lea goit fuomášahti, ahte Ucce ii govvit albmáid, dušše nissoniid. Eirage govvida olgguldas iešvuodaid dalle go hállá nissoniid birra, muhto albmáin son govvida luonddu. Oktii son geavaha albmá birra sáni *fiinnis*, muhto dalle son govvida olbmo sosiála dási eanet go olgguldas hámi, váikko biktasiin ja hámiin son goit fuomáša olbmo fiinnisvuoda (12).

- (12) *dan rægas čok'kai su mielas oalli fiina*
 dat.GEN reahka.LOC čohkkát.PST.3SG son.GEN miella.LOC oalle fiinnis.ATTR
hær'ra (Q2: 95, 7 Eira)
 hearrá.NOM

Nissonolbmuid govvidettiin Eira maid geavaha sániid mat čujuhit olgguldas iešvuodaide, ja son geavaha ivdnenamahusaid ja sáni čáppat dego Uccege (13).

- (13) *hui čidnjagis nieida, mi lei ieš nai hui*
 hui čáppat.ATTR čiknjagas.ATTR nieida.NOM, mii leat.PST.3SG ieš nai hui
čabbat. (Q2: 120 Eira)
 čáppat.NOM

Oktii Eira govvida maid gálvvu čáppatvuoda (14), go fas Ucce govvida dušše olbmuid čáppatvuodaid. Eira muđuige govvida gálvvuid eanet go Ucce. Seammalágan earuhusa nissoniid ja albmáid muitalanvugiid gaskkas lea fuomášan Barbara Johnston (1992, 72), gii lea dutkan davviamerihkálaš olbmuid muitalanvugiid.

- (14) *son valdi ovta hui čabba čoar've-baste, mi lei*
 son váldit.PST.3SG okta.ACC hui čáppat.ATTR čoarvi-baste.ACC mii leat.PST.3SG
her'vi-juvvum hui fiidnat, ja dat lei hui čabbat
 hervet-PASS.PST.PTCP hui fiinnis.ADV ja dat.NOM leat.PST.3SG hui čáppat.NOM
 (Q2: 150, 12 Eira)

Sohkabeali váikkuhus ivdnenamahusaid geavaheapmái lea dutkojuvvon. Ovdamearkka dihte Lakoff (1973, 49–50) árvala, ahte nissonat geavahit iešguđetlágan ivdnenamahusaid, sámegillii várrage dakkáriid go *oránša* dahje *lilla*, muhto albmát dušše vuoddoivdnenamahusaid dego *vielgat*, *čáhppat* ja *ruoksat*. Ucce geavaha ivnniid *vielgat*, *čáhppat*, *ruoksat*, *ruškat*, *alit* ja *ruoná*. Son geavaha maid goallossániid degovilgesalitja *čáhppesruoksat*. Ucce govvida ivnniiguin sihke olbmuid (nissoniid) (15–16) ja gálvvuid (17).

- (15) *Sus lei suoibma-sojot, gavvar-is njunni,*
 son.LOC leat.PST.3SG suoibma-sojut.NOM gávvar-ATTR njunni.NOM
vil'ges - alit čalmit, ruš'kes, fiina vuovtat.
 vielgat.ATTR-alit.NOM čalbmi.PL.NOM ruškat.ATTR fiinnis.ATTR vuokta.PL.NOM
 (Q2: 30, 1 Ucce)

- (16) *Aččešæn-nieidas lei fak'ka-gavvar-is njunni,*
 áhčešæn-nieida.LOC leat.PST.3 fáhkka-gávvar-ATTR njunni.NOM
čap'pes-ruk'sis varat, čap'pes čalmmit
 čáhppat.ATTR-ruoksat.ATTR varat.NOM čáhppat.ATTR čalbmi.PL.NOM
ja čap'pes vuovtat (Q2: 30, 1 Ucce)
 ja čáhppat.ATTR vuokta.PL.NOM

- (17) *Dat læt sikke vil'ges gædgit ja čap'pes gædgit.*
 dat.PL leat.3PL sihke vielgat.ATTR geađgi.PL.NOM ja čáhppat.ATTR geađgi.PL.NOM
 (Q2: 182, 1 Ucce)

Eira geavaha dušše ivdnenamahusaid *vielgat* ja *čáhppat*. Son ii geavat ivnniid olbmuid govvidettiin. Son govvida dušše gálvvuidd (18–19) dahje luonddu (20).

- (18) *dat læ guok'te unna čap'pes lai'ge-nođuža ovtas*
 Dat leat.3SG guokte.NOM unni.ATTR čáhppat.ATTR láige-nodoš.ACC okta.LOC

sparros (Q2: 148, 1 Eira)
spárru.LOC

- (19) *de son huomaši luodda nald iežas ow'dal-is guok'te*
 de son fuomášit.PST.3SG luodda.GEN nalde.PP ieš.GEN.3PX ovda-LOC guokte.ACC

čap'pes *lai'ge-nodo* (Q2: 148, 1 Eira)
čáhppat.ATTR *láige-noddu*.ACC

- (20) *buli viel'gad-in dah gor'ži* (Q2: 152, 2 Eira)
 buollit.PST.3SG vielgat-ESS dat gorži

Oktii Eira geavaha deadjektivála vearbba *čáhpodit* (21), muhto datge lea ruođuid siste biddjon čilgehus, nu ahte ii leat sihkkar, gii lea dan čilgehusa lasihan, Eira vai jearahalli. Mearkkašupmi goit lea abstrákta, ii konkrehta.

- (21) *ja son jamalgi (čappudeggje čalmit)* (Q2: 95, 7 Eira)
 ja son jámálgit.PST.3SG (čáhpodit.PST.3PL čalbmi.PL.NOM)

Morfologijja

Adjektiivasuorggádusat

Vuodđoadjektiivvat leat dakkárat, mat eai leat suorggiduvvon eará sániin. Adjektiivvain lávejit goit leat suorggádusat eanet go vearbain dahje substantiivvain (Dixon 2004, 10). Sámegielas leat ollu adjektiivvat mat leat suorggádusat, muhto attribuhttahámit leatge suorggitmeahttumat, dego mánggat *-as*-adjektiivvat: *ođas*, attr. *ođđa* (= suomag. *uusi* 'id.' < VU **wuđe* 'id.') dahje *garas*, attr. *garra* (Atányi 1943, Rießler 2016). Eanemusat Ucce ja Eira dábáleamos adjektiivvain leat dákkár vuodđoadjektiivvat (gč. Dixon 1977; Croft 1991, 140–142) (tabealla 1). Vuodđoadjektiivvaid ja suorggádusaid gaskkas lea muhtumin váttis dahkat earuhusa, ja omd. suomagiela ivdnenamahusaid dutkan Mauno Koski (1983) atná ivdnenamaid dego *punainen* 'ruoksat' ja *keltainen* 'fiskat' vuodđoivdnenamahussan, váikko dat leat čielga suorggádusat (máddagat *puna-* ja *kelta-*). Dás earuhan vuodđoadjektiivvaid ja suorggádusaid dan mielde, mat leat dálá gielas produktiivvat.

Tabeallat 1 ja 2 čájehit sierra adjektiivatiippaid geavaheami. Tabealla 1 čájeha adjektiivagehčosiid, main eai leat produktiiva suorgásat. Tabealla 2 čájeha produktiiva suorgásiid maid Ucce ja Eira geavaheaba.

adjektiivageažus # attribuhtta	Ucce	Eira
-V # -0 (ii sierra attr. hápmi)	7	3
-i # -a	1	1
-i # -es	7	3
-as # -a	6	2
-a # -as	1	1
-á # -ás	2	1
-as # -as	6	3
-is # -a (kontr.)	5	4
-is # -es, a	3	3
-at # -es	10	5

Tabealla 1. Vuodđoadjektiivvaid gehčosat

Produktiiva adjektiivasuorgásat leat hárvvibut geavahuvvon go vuodđoadjektiivvat. Iešguđetlágan *-laš*-adjektiivvaid Ucce geavaha golbma (*behtolaš*, *vejolaš*, *ovdalaš*) ja Eira dušše ovtta (*ovdalaš*). Sullii seammá lea dilli *-ái*-suorgásiin: Ucce geavaha golbma (*skierrái*, *bovdnái*, *goanstái*) ja Eira guokte (*dihkkái*, *jierbmái*). Karitiivasuorgásat *-heapme* ja *-meahtun* leat geavahuvvon. Ucce geavaha njeallje sierra *-heapme* -adjektiivva (*čalmmeheapme*, *mielkkeheapme*, *vigiheapme*), Eira dušše ovtta (*árvvoheapme*) ja dange substantiivan (22). *-meahtun* suorggádusaid Ucce geavaha guokte ja daidge substantiivan (23–24). Eira ii geavat daid eisege.

(22) Ale hoaw'řed hubmat **arvohemid!** (Q2: 73, Eira)
NEG.IMP.2SG hoavrihit.CONNEG hupmat árvvoheapme.PL.ACC

(23) son lei guodđan vaiga mannjasis dan
son leat.PST.3SG guodđit.PST.PTCP váiga.ACC mannji.ILL.SG3PX dat.GEN

olmušmæt'tom-vuoda gæžil (Q2: 95,6 Ucce)
olmmošmeahtun-vuohta.GEN geážil.PP

(24) Dat gal'get **oaidnimæt'tos-in** vandardit ædnam al'de.
dat.PL galgat.3PL oaidnemeahttus-ESS vánddardit eana.GEN alde.PP

(Q2: 110, 1 Ucce)

suorggis	Ucce	Eira
<i>-laš</i>	3	1
<i>-heapme</i>	4	1
<i>-meahtun</i>	2	0
<i>-ái</i>	3	2

Tabealla 2. Ucce ja Eira geavahan adjektiivasuorgásat

Vearbbaid partisihppahámit leat maid geavahuvvon adjektiivvaláganin. Partisihpa preanssaid *buohcci* ja *diehtti* lea Ucce geavahan adjektiivvan (25a), Eira fas lea geavahan guokte partisihpa preanssa; *duoldi* (25b) ja *buolli* (25c), muhto dat leat seailluhan partisihpa funkšuvnna, váikko leat geavahuvvon attributhtasajis. In leat lasihan partisihpa preanssaid tabeallaide go dat eai leat deadjektiválat muhto deverbálat. Guorahalan daid goit maŋnelis.

(25) a. *son lei nu buoc'ci* (Q2: 42 Ucci)

son leat.PST.3SG nu buohcat.PRS.PTCP

b. *dat olmai diđi ovta sajis hui stuora, čiednjal-is*
 dat olmmái diehtit.PST.3SG okta.GEN sadji.LOC hui stuoris.ATTR čieŋal-ATTR

duol'di addjaga. (Q2: 69, 4)

duoldat.PRS.PTCP ája.ACC

c. *dego hui šel'ges buol'li dolla* (Q2: 95, 7 Eira)

dego hui šealgat.ATTR buollit.PRS.PTCP dolla.NOM

Deadjektivála vearbbat

Okta adjektiivadutkamušas miellagiddevaš bealli lea deadjektivála vearbbaid geavaheapmi. Sámegielas adjektiivvain sáhtá hábmet mánggalágan vearbbaid. Leage miellagiddevaš dutkat, man dábálaččat dát leat. Navden, ahte almmái geavahivččii eanet deadjektivála vearbbaid go nisu, muhto Eira ja Ucce gaskkas dilli goit lea nuppegežiid. Ucce geavaha 12 sierra vearbba ja Eira dušše gávccii.¹

Ucce vearbbat:

gielastallat (< *gielis*), *buorránit*, *buorádallat* (< *buorre*), *riggut* (< *rikkis*), *dearvvašnuvvat* (< *dearvvaš*), *čuvvgodit* (< *čuovgat*), *liegganit* (< *liekkas*), *ruobbudit* (< *ruoppas*), *guvggodit* (< *guovgat*), *suoládit* (< *suola*), *geahput*, *geahppudit* (< *geahpas*)

Eira vearbbat:

čáhpodit (< *čáhppat*), *guhkahit* (< *guhkki*), *buorránit* (< *buorre*), *garrat*, *garrudit*, *garrustit*, *garrudallat* (< *garas*), *čuvvggodit* (< *čuovgat*), *ráhkistit* (< *ráhkis*).

Muhtun deadjektivála sánit leat eanet vearbbat, muhto dat eai leat hirmmat dábálaččat. Adjektiivvas *buorre* suorggiduvvon vearbba *buorránit* Eira geavaha dušše oktii. Ucce geavaha *buori* maid vearban: *buorádallat* oktii ja *buorránit* guktii. Ucces adjektiiva *geahpas* ii gávdno adjektiivvan muhto dušše vearbasuorggádussan *geahput* ja *geahppudit* (26–27). Eira ii dán adjektiivva geavat eisege.

(26) *de gæppoi dat miek'ki* (Q2: 42 Ucce)

de geahpput.PST.3SG dat miehkki

(27) *ja dat gæppodi su gitti* (Q2: 42 Ucce)

ja dat geahppudit.PST.3SG son.GEN giehta.ILL

¹ Diedusge áššit govahallojuvvojit maid vearbbaiguin, muhto dás lean váldán vuhtii dušše deadjektivála vearbbaid. Dakkár vearbbat go *imaštallat* (< *imaš*) ja *hervet* (< *hearva*) leat vehá váddásat, go sánit *hearva* ja *imaš* leat substantiivvat. *Suola* lea sihke substantiiva ja adjektiiva ja danin vearba *suoládit* lea váldojuvvon mielde.

Syntávssalaš iešvuodát

Earenoamáš beroštahti lea, mo adjektiivvat leat geavahuvvon cealkagiin. Sámegielas lea dábálemos adjektiivvain sierra attribuhttahápmi (Sammallahti 1998, 77). Crofta (1991, 142) mielde adjektiivva vuodđodoaibma lea attribuhtta, predikatiiva ii leat seammá dehálaš. Dat oidno maid Ucce ja Eira gielain: Ucce geavaha adjektiivvaid attribuhttan 147 geardde, muhto predikatiivan dušše 59 geardde. Eira geavaha adjektiivvaid attribuhttan 95 geardde ja predikatiivan 40 geardde.² Dát statistihkka ii goit leat olles duohtavuohta. Leat muhtun adjektiivvat mat leat eanet geavahuvvon predikatiivan go attribuhttan. Dakkár adjektiivvat go *stuoris* ja *boaris* leat geavahuvvon measta dušše attribuhttan sihke Ucce ja Eira mitalusain. Predikatiivan fas lea geavahuvvon earenomážit partisihpa perfeakta, dego *váiban* (28).

- (28) *gal son læ vai'ban* (Q2: 73 Eira)
gal son leat.3SG váiban.PST.PCPL

Dakkár sánit go *garas* ja *buohcci* gávdnojit eanemusat predikatiivan Ucce gielas. Goit lea fuomášahti, ahte oktage dábálemos adjektiivvain ii leat geavahuvvon eanet predikatiivan, dan mađe dábálaš attribuhttahápmi goit lea.

Eira geavaha hámi *čuovgat* sihke predikatiivan (29–30) ja árvaluvvon attribuhttasajis (31). Guorahalan predikatiivahámiid geavaheami attribuhttasajis dárkileappot manjelis.

- (29) *go læ čuow'gad juokke ækkeda* (Q2: 81, 1 Eira)
go leat.3SG čuovgat.NOM juohke eahket.GEN-ACC

- (30) *boatta mađi-raigi su owdald čuow'ga, mi læ*
boahtit.3SG máđe-ráigi.GEN son.GEN ovddal čuovga.NOM, mii leat.3SG

hui čuow'gad dego hui šel'ges buol'li dolla (Q2: 95, 7 Eira)
hui čuovgat.NOM dego hui šealgat.ATTR buollit.PRS.PTCP dolla.NOM

- (31) *goas læ bivval ja čuow'gad bæi'vi* (Q2: 88 Eira)
goas leat.3 bivval.NOM ja čuovgat.NOM beaivi.NOM

Spiehkastagat

Morfologalaš spiehkastagat

Eira ja earenomážit Ucce leaba geavahan dakkár adjektiivahámiid mat eai leat dábálaččat. Dát leage dakkár sániid geavaheapmái vuodđuduvvi dutkamuša dehálemos boadus. Labov (2001, 264) lea fuomášan, ahte Philadelphias nissonat hállet eambbo standárdagiela mielde go albmát.

Orru, ahte attribuhttahámiid dábálaš gehčosa -s lea álki lasihit čujuhit attribuhta, mii oidno sihke Eira ja Ucce mitalusain. Ucce geavaha partisihpa preseansahámis *diehtti* attribuhttahámi *diehttis* (32–33).

- (32) *Dan diet'ti-s addja namma lei Addan.* (Q2: 89, 2 Ucce)
dat.GEN diehtti-ATTR áddjá.GEN namma leat.PST.3SG Attan

- (33) *de lei muttin diet'ti-s olmai* (Q2: 89, 2 Ucce)
de leat.PST.3SG muhtin diehtti-ATTR olmmái.NOM

² Dása lean lasihan dušše vuodđoadjektiivvaid, in suorggádusaid dego komparatiiva- ja superlatiivahámiid.

Vearrbaid partisihpa preseansa ii láve oažžut sierra attribuhttahámi, muhto Ucce dakkára geavaha. Son geavaha dušše guokte partisihpa preseansahámi, *diehtti* ja *buohcci*. Sáni *buohcci* son geavaha dušše predikatiivan (njelljii) ja danin das ii oidno, livččiigo son das maid välljen -s-attribuhttahámi. Goit ainjuo Nielsena sátnegirji (LpD 1, 521) dovda attribuhttahámi *diehttis*, mii máksá ahte dat leaš dábálut go dušše Ucce geavahan hápmi. Dákkár attribuhta merken sáhtá máksit, ahte partisihpa preseansa *diehtti* livččii leksikalisašuvvamin adjektiivvan. Dábálaččat partisihpa preseanssat eai leat čájuhuvvon sátnegirjiin daid produktivitehta dihte, muhto leksikalisašuvvan hámit goit gávdnojit. Partisihpa preseanssaid leksikaliseren lea omd. suomagielas oalle dábalaš fenomena (Koivisto 1987) ja livččii lunddolaš, ahte sámegielas leksikalisašuvvan sisttisdoalášii attribuhta merkema s:a in dego sánis *diehtti* jo oidno.

Eira ii dákkár hámiid geavat, muhto son gal geavaha sátnehámi *čikjagis* (34), mii ii gávdno omd. Nielsena sátnegirjiis (LpD 1, 389).

(34) *hui čabba čidnjagis nieida* (Q2: 120 Eira)
hui čáppat.ATTR čikjagas.ATTR nieida.NOM

Nielsen gal dovda advearrbaid *čikjagassii ja čikjagasas*, ja árvala, ahte dan vuodđohápmi *čikjagas* ii gávdno (LpD 1, 389). Orru goit, ahte dát *čikjagis* livččii attribuhttahápmi adjektiivvas *čikjagas*, earenomážit jos dát čuovvu adjektiivva *oanehaš*, attr. *oanehis* sojahanmálle: *čikjagas*, attr. *čikjagis*. Sátni lea goit dan veardde hárvanaš, ahte in leat gávdnan eará go dán attribuhta Qvigstada materiálas. Dan dihte dákkár attribuhta merken lea earenomážit miellagiddevaš, go dat orru oalle produktiiva málle merket attribuhta. Attribuhta -s merkemis orruba sihke Ucce ja Eira innovatiivvalaččat.

Sámegielas lea vejolaš hábmet adjektiivaaattribuhttahámiid nie, ahte bidjá -s sáni lohppii (geahnohis dásis), dego *borga* > adj. *borggas*, *noaidi* > *noaiddeslágáš* (omd. Turi 1910). Soaitá, ahte buot dákkár hámit eai leat gárvvisin olbmuid sátnvuorkkás muhto sii hábmejít daid dárbbu mielde analogalaččat, ja sátnegirjiide leat lasihuvvon hámit, mat leat boares materiálain gávdnon. Leage vejolaš, ahte attribuhta merken s-jietnadagain guoská sihke substantiivvaid ja partisihpa preseanssaid, dego *diehtti* > *diehttis*.

Syntávssalaš spiehkastagat

Muhtumin teavsttain gávdno adjektiivvaid geavaheapmi, mii orru leamen dálá girjegiela vuostái. Mihtilmasat adjektiiva predikatiivahápmi lea geavahuvvon attribuhta sajis dahje nuppegežiid. Lea vejolaš, ahte hámiid eahpedábalaš geavahemis lea dihto deaddu, muhto čállon teavsttas soaitá váttis áicat dakkára. Lea miellagiddevaš fuobmát, ahte dáin diehtoaddiin predikatiivahápmi soaitá muhtumin leat attribuhttan, muhto ii goassige nuppegežiid. Leage vejolaš, ahte buot Ucce ja Eira ovdamearkkat sáhttet leat vasedin geavahuvvon, váikko muhtumin daid lea váttis áicat.

Ucce mitalusain lea oalle álki fuobmát, ahte predikatiivahámit leat diđolaččat geavahuvvon, go son álggaha cealkagiin *dat ledje* ja easkká dasto bohtet adjektiivvat ja daid oaivvit (35).

(35) *Dat leggje hui stuor'rat čoarvit ja hui gukkit*
Dat.PL leat.PST.3PL hui stuoris.PL.NOM čoarvi.PL.NOM ja hui guhkki.PL.NOM.

bælljit. (Q2: 123 Ucce)
beallji.PL.NOM

Ovdamearkka 35 adjektiivvaid sáhtášii dulkot maid kongrueansan, muhto dál lean eanet dakkár mielain, ahte gažaldat dás lea deattus ja das, ahte dan sáhttá dulkot ná: ”Dat ledje hui stuorrát DAT čoarvvit ja hui guhkit DAT bealjit. Go ii leat báddi, de ii sáhte guldalit, livččiigo dákkár dulkon vejolaš, omd. doallágo Ucce bottu adjektiivva ja dan oavvi gaskkas vai ii.

Ucce geavaha predikatiivahámi *bahá* attribuhttan, muhto dat orru diđolaš, go goabbáge ovdamearka (36–37) lea seamma ášši birra.

(36) *ja bijaha nieida ala baha vuor’jag-id.* (Q2:147 Ucce)
ja bijahit.3SG nieida.GEN ala.PP bahá.NOM vuorjjat-PL.ACC

(37) *de bas’tet dat baha vuor’jag-ad nii’di*
de bastit.3PL dat.PL.NOM bahá.NOM vuorjjat-PL.NOM nieida.ILL

dehe-ge james’guožžat. (Q2:147 Ucce)
dahje-ge jámeš-guočča.PL.NOM

Ucce geavaha gal maid attribuhttahámi *bahás*, muhto áibbas eará oktavuodas (38).

(38) *muttu baha-s olmuš lei jur’dilan sud’nu*
muhto bahá-ATTR olmmoš.NOM leat.PST.3SG jurdilit.PST.PTCP soai.ACC
spirehabmai (Q2: 42 Ucce)
spire-hápmi.ILL

Orru, ahte vuorjjagiid oktavuodas lea idiomáhtalaš geavahit hámi *bahá* go *bahás*. Attribuhtat lávejit leksikaliserejuvvot, ja álo dat ii vealttatkeahttá leat albma attribuhttahápmi mii leksikaliserejuvvo.

Adjektiiva *bahá* ii dasto leat álo attribuhttan *bahás* dego váikko ivdnenamahusat nugo *vielgat* (> *vilgesvuovttát*, *vilgesalit*).

Eira mitalusain leat eanet ovdamearkkat predikatiivahámi geavaheamis attribuhta sajis (39–42) ja čilgehus predikatiivahámiid earenoamáš geavahanvuogis ii leat seamma čielgasit oidnosis go Ucces.

(39) *son vælaha boadnji-s ja rakkada hæitot*
son vealáhit.3SG boadnji.ACC-SG3PX ja ráhkadit.3SG heaittot.NOM
biebmo-id dasa (Q2: 73 Eira)
biebmu-PL.ACC dat.ILL

(40) *goas læ bivval ja čuow’gad bæi’vi* (Q2: 88 Eira)
goas leat.3SG bivval.NOM ja čuovgat.NOM beaivi.NOM

(41) *ja dast lei ovta saji hui sæg’gi jæg’gegas’ka*
ja dat.LOC leat.PST.3SG okta.GEN sadji.GEN hui seaggi.NOM jeagge-gaska.NOM
(Q2: 120 Eira)

(42) *Ho, ho, galle bat læ akko-s bakkas viesso* (Q2: 50 Eira)
INTERJ INTERJ galle PTC leat.3SG áhkku-LOC bakkas.NOM viessu.NOM

Ovdamearkkas (39) lea vejolaš dulkot, ahte predikatiivahápmi *heittot* lea geavahuvvon deattu dihte. Ovdamearkkain 40 ja 41 dákkár dulkon lea ain váddásut. Sáni *bivval* sáhttá

leat sihke adjektiivva ja substantiiva ja soaitá, ahte dat lea geasuhan sáni *čuovgat* predikatiivahápmái, ja hálli lea easkká manjel lasihan cealkaga lohppii sáni *beaivi*.

Deaddu sáhtá dulkoujuvot maid ovdamearkkas 41, jos mii jurddašit, ahte advearba *hui* lasiha deattu adjektiivii. Advearba *hui* gávdno goittotge maid dábálaš ovdal attribuhttahámiid, dasto dat ii goit oro gáibideamen predikatiivahámi (43).

- (43) *de bođi hui suk'kis muottâ-bor'gâ* (Q1: 188 Aikio)
 de boahtit.PST.3SG hui suohkat.ATTR muohta-borga.NOM

Ovdamearka (42) lea eret teavsttas, mas lea báhkka viessu ja stuorra dolla uvnnas. Njuolga ii leat oidnosis, manin dán ovdamearkkas lea predikatiivahápmi geavahuvvon. Son goit seamma mitalusas geavaha hámi *báhkka* maid predikatiivan (44).

- (44) *Gonagas-nieidas lei hui buorre dolla omman-is,*
 gonagas-nieida.LOC leat.PST.3SG hui buorre.NOM dolla.NOM omman-LOC,
ja lei hui bakkas dat viesso (Q2: 50)
 ja leat.PST.3SG hui báhkka.NOM dat.NOM viessu.NOM

Ovdamearkka 44 mielde sáhtá maid ovdamearkka 42 attribuhttan leahkit predikatiivahápmi, jos mii fas jurddašit, ahte das lea dihto deaddu, muhto dan ii kánske leat seamma álki áicat go omd. Ucce ovdamearkkas 35. Hámi *báhkka*³ Eira geavaha oktii, ja dalle dat lea predikatiivan (45).

- (45) *Dobbe lei nu bakka sud'nu mielas.* (Q2: 192 Eira)
 doppe leat.PST.3SG nu báhkka.ATTR soai.GEN miella.LOC

Sámegielas leat ollu adjektiivvat, main predikatiiva- ja attribuhttahápmi leat ovttaláganat, dego *varas: varrasa*, attr. *varas*. Seamma láhkai maid *báhkka* attribuhtta sáhtášii sirdašuvvat hámis *báhkka* hápmái *báhkka*. Systemáhtalaš dát ii oro leamen, muhto várra muhtumin dat sáhtá orrut. Lea maid fuomášahtti, ahte sáni *báhkka* lea maid substantiiva (SSS, s.v. *báhkka*) ja lunddolaš lea maid hábmet das adjektiivaattribuhta *báhkka* dego *borga* > *borggas*.

Beroškeahhtá das, leago predikatiivahámi geavaheapmi attribuhta sajis diđolaš vai ii, Eira goit lea geavahan predikatiivahámiid attribuhttahámiid sajis dávjijibut go Ucce. Ovdamearkkain ii goit oidno tendeansa geavahit -s-hámiid attribuhttan. Áidna ovdamearka lea (42), mas lea geavahuvvon -s loahppasaš predikatiiva attribuhttan. Eará ovdamearkkain (39–41) livččii attribuhttahámis leamaš -s, dego *čuovgat*, attr. *čuvges*, *seaggi*, attr. *seakkes*, *heittot*, attr. *heittogis*.

Adjektiivva *oanehaš* geavaheapmi lea goappáge hálli gielas miellagiddevaš. Attribuhttan sáhtá goappásge leat attribuhttahápmi *oanehis* dahje nominatiiva *oanehaš*. Ucce geavaha *oanehaš* áigi (46), muhto *oanehis* mátki (47). Leat dušše moadde ovdamearkka, muhto son geavaha dáid seamma mitalusa siste. Dasto soaitá leat semánttalaš earuhus duodaid dadjanvugiid duogázis: mátkki birra *oanehis*, muhto áiggi birra *oanehaš*.

- (46) *Oanehaš aigi gæžis* (Q2: 42 Ucce)
 oanehaš.NOM áigi.GEN gæhči.LOC

³ Iešalddes Qvigstada teavsttas dat lea *bakka*, mii livččii dálá čállinvuogi mielde *báhkka*. Lea eahpesihkkar, leago dát ollášii čállinfeaila ja galggašige teavsttas leat *báhkka* vai *báhkka*.

- (47) *si leggje mannan oanehis maŋki* (Q2: 42 Ucce)
 sii leat.PST.3PL mannat.PST.PTCP oanehaš.ATTR mátki.ACC

Eira ja Ucce geavaheaba hámi *oanehaš* maid advearban (48–50)⁴.

- (48) *De son važži oanehaš* (Q2: 50 Eira)
 de son vázzit.PST.3SG oanehaš.ADV

- (49) *Soai leiga oanehaš sin lut'te* (Q2: 192 Eira)
 soai leat.PST.3DU oanehaš.ADV sii.GEN luhtte.PP

- (50) *Soai leiga manna-n oanehaš* (Q2: 42 Ucce)
 soai leat.PST.3DU mannat-PST.PTCP oanehaš.ADV

Soai eaba geavat hámi *oanehaččat*, mii livččii advearbasuorggádus adjektiivvas *oanehaš*. Guovdageainnus gal dakkárge hápmi lea geavahuvvon (36), váikko hárv.

- (51) *muttu buokdiet'te celki oanehažž-at* (Q2: 66 Guovdageaidnu)
 muhto buot-diehtti.NOM cealkit.PST.3SG oanehaš-ADV

Sáni *oanehaš* geavaheapmi advearban lea oalle dábálaš maid dálá gielas, ovdamearkka dihte Ann-Helen Læstadiusa romána Suoládeapmi jorgaleaddji Laila Susanne Sara Oskarsson lea geavahan maid *oanehaš* advearban (52).

- (52) *ja Hanna čuoččui oanehaš dainna gieđas* (Læstadius 2022, 115)
 ja Hanna čuožžut.PST.3SG oanehaš.ADV dat.COM giehta.LOC

Bohtosat

Dán dutkamusa vuodul sáhtttá lohkat, ahte sihke albmát ja nissonat geavahit adjektiivvaid sullii seamma veardde, dahje ainjuo dát informánttat. Sohkabealli ii oro váikkuheamen dasa, muhto dan sadjái idiroleavttalaš váikkuhusat ležžet stuoribut. Semánttalaččat mii goit sáhttit árvalit, ahte albmát govvidit eará áššiid go nissonat, ja dat earuhus oidno Ucce ja Eira hállamis. Eira govvida olbmo luonddu, Ucce fas olgguldas hámiid. Lea goit vejolaš ahte sivva dasa ii leatge hálli sohkabealis muhto baicce govviduvvon olbmo sohkabealis: olbmot govvidit nissona hámi, muhto albmá luonddu. Dát oidno sihke Ucce ja Eira muitalusain.

Fáttát maid soitet váikkuhit adjektiivvaid geavaheapmái. Dán dāhpáhusas goit šládja lea álbmotmáidnasat ja muitalusat, mii ráddje fáttáid. Guktot muitaleaba eanaš olbmuid birra. Fuomášahtti lea, ahte Eira govvida eanet gálvvuid go Ucce, mii orru leamen nissoniid ja albmáid gaskkas dábálaš (Johnston 1992, 72).

Giellaoahpalaš spiehkastagat leat muhtin muddui iešguđetlāganat hálli guoktá gaskkas. Ucce geavaha innovatiiva adjektiivahámiid dego *diehttis* ja *ruonás*. Eira ii dákkár hámiid geavat. Fuomášahtti lea, ahte goappásge attribuhttasajis sáhtttá leat predikatiivahápmi, muhto ii goassige nuppegežiid. Oalle miellagiddevaš boadus lea, ahte Ucce adjektiivvaid geavaheapmi lea innovatiiva ja Eira fas konservatiiva; Ucce geavaha eambo produktiiva suorggádusaid go Eira. Ucce vállje innovatiiva -s-attribuhttahámiid, Eira fas geavaha eanet predikatiivahámiid maid attribuhta báikkis.

⁴ Ovdamearkkain 48–50 ja 52 lean glossen sáni *oanehaš* funkšuvnna, in hámi.

Dákkár dutkamuš rahpá uvssaid viidásut sámegiela sosiolingvisttalaš dutkamušaide iešguđetlágan materiálain. 1900-logu álggu giellamateriála dutkan čájeha, makkár variašuvdna leamaš dalle ja mo giella lea rievdan áiggiid mielde.

Oanádusat

Glossenmerkemat

1 vuosttas peršovdna

2 nubbi peršovdna

3 goalmát peršovdna

ACC akkusatiiva

ADV advearba

ATTR attribuhtta

COM komitatiiva

CONNEG konnegatiiva

DU guvttiidlohku

GEN genetiiva

INF infinitiiva

INTERJ interjekšuvdna

LOC lokatiiva

NOM nominatiiva

PL mánggaidlohku

PP postposišuvdna

PRF perfeakta

PRS preseansa

PST vássán áigi

PTCP partisihppa

SG ovttaidlohku

Materiálagáldut

Q1 = Qvigstad, J. K. 1927. *Lappiske Eventyr Og Sagn: 1, Lappiske Eventyr Og Sagn Fra Varanger*. Oslo.

Q2 = Qvigstad, J. K. 1928. *Lappiske eventyr og sagn: II, Lappiske Eventyr og Sagn fra Troms og Finnmark*. Oslo.

Q3 = Qvigstad J. K. 1929. *Lappiske eventyr og sagn: III, Lappiske Eventyr og Sagn fra Lyngen*. Oslo.

Q4 = Qvigstad, J. K. 1929. *Lappiske eventyr og sagn: IV, Lappiske Eventyr og Sagn fra Lyngen og Nordland*. Oslo.

Girjjálaš gáldut

- Ahvenjärvi, Kaisa. 2015. Mustan auringon paketti: myytti ja melankolia Irene Larsenin kokoelmassa Sortsolsafari. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, 2015 (3), 19–33.
- Aikio, Ante, Laura Arola ja Niina Kunnas. 2015. Variation in North Saami. Girjji *Globalising Sociolinguistics: Challenging and Expanding Theory*, doaimm. Dick Smakman ja Patrick Heinrich, 243–255. Abingdon, U.K./New York: Routledge.
- Atányi, István. 1943. A lapp melléknevek attributív-predikatív alappárjainak kérdéséhez. *Nyelvtudományi közlemények*, 51 (2), 307–355.
- Croft, William. 1991. *Typology and universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dixon, R. M. W. 1977. Where have all the adjectives gone? *Studies in Language* 1, 19–80.
- Eckert, P. 1998. Gender and sociolinguistic variation. Girjji *Language and Gender: A Reader*, doaimm. J. Coates, 64–75. Oxford: Blackwell.
- Dixon, R.M.W. 2004. Adjective Classes in Typological Perspective. Girjji *Adjective Classes: A Cross-linguistic Typology*, doaimm. R.M.W. Dixon ja Alexandra Y. Aikhenvald, 1–48. Cambridge: Cambridge University Press.
- DuBois, Thomas A. 2023. The Usually Invisible, Occasionally Visible, Spirits of the Dead in Early Twentieth-Century Sámi Folklore. *Humanities*, 12 (5), 94. <https://doi.org/10.3390/h12050094>
- Freeman, Rebecca ja Bonnie McElhinny. 2005 [1996]. Language and gender. Girjji *Sociolinguistics and Language Teaching*, doaimm. Sandra Lee McKay ja Nancy H. Hornberger, 218–280. 9. prentehus, vuosttaš 1996. Cambridge applied Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakanen, Aimo. 1973. *Adjektiivien vastakohtasuhteet suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 311. Helsset: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hakulinen, Auli. 1987. Mies, nainen ja kieli. Girjji *Kieli, kertomus ja kulttuuri*, doaimm. Tommi Hoikkala, 52–70. Helsset: Gaudeamus.
- Hirvonen, Vuokko. 1999. *Sámieatnama jienat. Sápmelaš nissona bálggis girječállin*. Guovdageaidnu: DAT.
- Hirvonen, Vuokko. 2018. *Njálmálaš árbevierut kultuvrralaš árbin – Geahčastat sámi njálmálaš árbevieruid čohkkemii ja dutkamii 1600–2000-logus*. Kárásjohka: Čálliid Lágádus.
- Johnston, Barbara. 1992. Community and context: Midwestern Men and Women Creating Their Worlds in Conversational Storytelling. Girjji *Gender and Conversational Interaction*, doaimm. Deborah Tannen, 62–80. Oxford Studies in Sociolinguistics. Oxford: Oxford University Press.
- Juutinen, Markus. 2019. Koltansaamen Näättämönmurteen ja merisaamen välinen sekoittuminen. *Puhe ja kieli*, 39 (2), 165–185.
- Juutinen, Markus, Eino Koponen ja Marko Jouste. 2020. Koltasaamelaisen Näskk Moshnikoffin leu'dd-kielen idiolekti. *Kulttuurintutkimus*, 37 (1–2), 32–56.
- Juutinen, Markus. 2023. Koltansaamen kielikontaktit: vähemmistökieli muuttuvassa kieliympäristössä. *Nákkosgirji*, Oulu universitehtta.

- Koivisto, Helinä. 1987. *Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koski, Mauno. 1983. *Värien nimitykset suomessa ja sen lähisukukielissä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 391. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kylli, Ritva. 2012. Saamelaisnaisten uskonnon jäljillä. Girjijis *Saamenmaa – Kulttuuritieteellisiä näkökulmia*, doaimm. Veli-Pekka Lehtola, Ulla Piela ja Hanna Snellman, 67–80. Kalevalaseuran vuosikirja 91. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Labov, William. 2001. *Principles of Linguistic Change. Volume 2: Linguistic factors*. Language in Society 29. Blackwell.
- Lakoff, Robin. 1973. *Language and Woman's Place*. – *Language in Society*, 2 (1), 45–80.
- Luodonpää-Manni, Milla ja Krista Ojutkangas. 2020. Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus. Girjijis *Kielentutkimuksen menetelmiä II*, doaimm. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki, 412–441. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lyons, John. 1977. *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LpD 1–3 = Nielsen, Konrad. 1932/1936/1938. *Lappisk ordbok / Lapp Dictionary 1–3*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Maltz, Daniel ja Borker, Ruth. 1982. A Cultural approach to male-female cultural miscommunication. Girjijis *Language and social identity*, doaimm. John Gumperz, 196–216. Cambridge: Cambridge University Press.
- Milroy, Lesley ja Gordon, Matthew. 2003. *Sociolinguistics – method and interpretation*. Oxford: Blackwell.
- Læstadius, Ann-Helen. 2022. *Suoládeapmi* (Jorgaleaddji Laila Susanne Sara Oskarsson). Davvi Girji.
- Nickel, Klaus Peter. 1994. *Samisk grammatikk*. Davvi Girji.
- Nielsen, Konrad. 1926. *Lærebok i Lappisk I. Grammatikk*. Oslo.
- Nielsen, Konrad. 1933. A note on the origin of attributive forms in Lapp. *Liber semisaecularis Societatis Fennougricae*, 296–307. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 67. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Rasmus, Serge. 2016. Vearbbaid duddjomin: aspektuála vearbasuorgásat Jovn' Ásllaha mitalusain. Pro gradu, Oulu universiteahhta.
- Rasmus, Serge. 2022. Davvisámegiela mánggaidlogu illatiivva variašuvdna Ohcejoga guovllus. *Sámi dieđalaš áigečála* 2022 (1), 83–109.
- Rasmus, Serge. 2024. Sosiolingvisttalaš duogášfáktoriid korrelašuvdna vearbasojahusa innovatiiva hámiid dohkkeheapmái. Girjijis *Sámi sosiolingvistihka áigeguovdilis gažaldagat*, doaimm. Annika Pasanen, 39–70. Dieđut 2024 (2). Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Rauhala, Ilona. 2018. Suorggitmeahtun adjektiivvaid ráhkadanvuogit vuodđosámegielas. *Dutkansearvvi áigečála* 2018 (1), 85–128.
- Rießler, Michael. 2016. *Adjective attribution*. Studies in Diversity Linguistics 2. Berlin: Language Science Press.

SSS = Sammallahiti, Pekka. 2022. *Sámi-suoma sátnegirji*. Davvi girji.

Swann, Joan. 1992. *Girls, Boys & Language*. Language in Education. Oxford: Blackwell.

Tainio, Liisa. 2001. *Puhuvan naisen paikka: sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä*. Näkkösgirji. Helsset: Helssega universiteahitta.

Toivonen, Ida. 2007. Microvariation in Inari Saami. Girjii *Sámit, sánit, sátnehámit*. *Riepmočála Pekka Sammallahiti miessemánu 21. beaivve* 2007, doaimm. Ante Aikio ja Jussi Ylikoski, 363–374. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 253. Helsset: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Trudgill, Peter. 1983a. *On Dialect*. Blackwell.

Trudgill, Peter. 1983b. *Sociolinguistics*. Blackwell.

Turi, Johan. 1910. *Muitalus sámiid birra*.

Ovdanbuktimat

Kivinen, Ilona. 2022. Pienet adjektiivit unni, uhcci ja smávis. Sáhkavuorru, Kielitieteen päivät, Turku.

Guest editors

Ilona Kivinen, ilona.kivinen@helsinki.fi

Marko Jousté, marko.jouste@oulu.fi

Editor

Maiju Saijets, maiju.saijets@ulapland.fi

Editorial Board

Marja-Liisa Olthuis, marja-liisa.olthuis@oulu.fi

Kristiina Ojala, kristiina.i.ojala@outlook.com

Trond Trosterud, trond.trosterud@uit.no

Jelena Porsanger, jelena.porsanger@gmail.com

Irja Seurujärvi-Kari, irja.seurujarvi@gmail.com

Pigga Keskitalo, pigga.keskitalo@ulapland.fi

Kimberli Mäkräinen, kimberli.makarainen@helsinki.fi

Berit-Ellen Juuso, beritej@sammas.no

Homepage for the journal and the association

www.dutkansearvi.fi

Contact

Dutkansearvi c/o

Alkuperäiskansatutkimus PL 24

(Unioninkatu 24)

00014 Helsingin yliopisto, Suomi/Finland

Association's membership fee

20 euros per year, students and pensioners 10 euros.

IBAN FI98 5723 0220 3848 66, BIC OKOYFIHH